

Bekijft de Russische demografische bloei?

Al acht jaar op rij verbeteren de demografische cijfers in Rusland. Sinds 2006 stijgt het geboortecijfer en neemt het sterftecijfer af. Daarnaast blijft het migratiesaldo sterk positief, net als de afgelopen decennia het geval was, waardoor de bevolkingsgroei steeds groter wordt. De Russische bevolking krimpt al vijf jaar niet meer. In de drie jaar tussen begin 2008 en begin 2011 bleef de bevolking vrijwel stabiel op 142,8 miljoen. Op 1 januari 2014 was de bevolking met 143,7 miljoen bijna een miljoen groter dan drie jaar daarvoor. Wanneer stopt de demografische vooruitgang?

Jan Limbeek

De bevolkingsgroei is een gemiddelde. Vier van de acht federale districten (exclusief De Krim) noteren groei: de Noordelijke Kaukasus, de Oeral, Siberië en het Verre Oosten. In Centraal-Rusland, met name onder de Slavische bevolking, blijft de natuurlijke krimp voortgaan. Wel is de krimp veel lager dan in voorgaande jaren. Enkele gebieden, vooral de stad Moskou en in mindere mate Sint Petersburg, hebben wel natuurlijke bevolkingsgroei.

Voordat de betere resultaten van de census (uitgebreide volkstelling) van 2010 in de cijfers meegerekend werden, was de bevolking op papier bijna een miljoen kleiner. Inclusief de groei van de bevolking met eveneens bijna een miljoen en een opwaartse correctie, was de omvang van de bevolking begin 2014 twee miljoen groter dan drie jaar geleden.

Tabel 1. Veranderingen bevolkingsgrootte van Rusland door natuurlijke groei en immigratie, 1990-2009 (x1000)

	Bevolking op 1 januari	Totale groei	Natuurlijke groei	Migratiesaldo
1990	147.665,1	608,6	333,6	275,0
1991	148.273,7	241,0	104,9	136,1
1992	148.514,7	47,0	-219,2	266,2
1993	148.561,7	-205,8	-732,1	526,3
1994	148.355,9	104,0	-874,0	978,0
1995	148.459,9	-168,3	-822,0	653,7
1996	148.291,6	-263,0	-776,5	513,5
1997	148.028,6	-226,5	-740,6	514,1
1998	147.802,1	-262,7	-691,5	428,8
1999	147.539,4	-649,3	-918,8	269,5
2000	146.890,1	-586,5	-949,1	362,6
2001	146.303,6	-654,3	-932,8	278,5
2002	145.649,3	-685,7	-916,5	230,8
2003	144.963,6	-630,0	-888,5	258,5
2004	144.333,6	-532,6	-793,0	260,4
2005	143.801,0	-564,4	-846,5	282,1
2006	143.236,6	-373,9	-687,1	313,2
2007	142.862,7	-115,2	-470,3	355,1
2008	142.747,5	-10,3	-362,0	351,7
2009	142.737,2	96,3	-248,9	345,2

	Bevolking op 1 januari	Totale groei	Natuurlijke groei	Migratiesaldo
2010	142.833,5	31,9	-239,6	271,5
2011	142.865,4	191,0	-129,1	320,1
2012	143.056,4	290,7	-4,3	295,0
2013	143.347,1	319,8	24,0	295,8
2014	143.666,9			

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru), 19 mei 2014

Bovendien zal de bevolking door de annexatie van De Krim dit jaar met 2,4 miljoen toenemen, naast de gewone bevolkingsgroei van dit jaar. Volgend jaar zal Rusland dus minimaal 146 miljoen inwoners tellen. Dan zit Rusland nog maar 2,6 miljoen zielen onder de top van 1993, toen Rusland 148,6 miljoen inwoners telde. Het verschil zal nog kleiner zijn als de verwachte bevolkingsgroei van 2014 wordt meegeteld. In het vervolg van dit artikel zal de bijdrage van de Krim nergens in de cijfers te zien zijn.

Opmerkelijk is overigens dat het [Oekraïense Bureau voor de Statistiek](#) de inwoners van de Krim niet meer meetelt bij het vaststellen van de Oekraïense bevolkingsgrootte van 43,0 miljoen inwoners. Dit was 45,4 miljoen. (De Krim-Republiek had naar schatting op 1 april 2014 1.969 duizend inwoners en de stad Sevastopol 386 duizend.) Volgens de retoriek blijft het schiereiland een onvervreemdbaar deel van Oekraïne.

Wat demografen nooit voor mogelijk hielden, is sinds 2013 het geval: de bevolking neemt op een natuurlijke manier toe. Er komen dus meer baby's bij dan er Russen door sterfte wegvallen. Lange tijd zag het er naar uit dat er ook in 2012 een natuurlijke bevolkingsgroei zou zijn. In de eerste elf maanden van 2012 waren er meer geboorten dan sterfgevallen. De resultaten van december 2012 waren echter veel slechter dan van december 2011, waardoor er uiteindelijk net geen natuurlijke bevolkingsgroei was in 2012. Het scheelde 2,6 of, volgens nieuwe cijfers, 4,3 duizend Russen.

In 2013 was het dus wel zover. Volgens herziene cijfers van eind mei 2014 steeg het geboortecijfer in 2013 bij nader inzien niet met bijna 5.000, maar daalde licht in 2013 (-6.262). De sterfte nam echter wederom fors af (-34.526), waardoor er een geboorteoverschot van 24.013 resteerde. Tabel 2 geeft de precieze cijfers.

Volgens [de demografische prognose van het Russische Staatsbureau voor de Statistiek Rosstat uit 2010](#) zou 2013 het beste jaar zijn, maar tot nu toe blijven de demografische trends verbeteren. Vooralsnog lijkt het erop dat de natuurlijke groei in 2014 verder zal toenemen. In de eerste vijf maanden van 2014 werden namelijk 13.185 baby's meer geboren dan in de eerste vijf maanden van 2013. In dezelfde periode stierven 14.652 Russen minder, wat een verbetering geeft van 27.837 zielen ten opzichte van de eerste vijf maanden van 2013. De gegevens van 2013 zijn herberekend door de resultaten van de geannexeerde Krim mee te tellen, zodat vergelijkingen mogelijk zijn.

Het geboortecijfer kan niet eeuwig verbeteren, omdat het aantal vrouwen dat kinderen kan krijgen de komende decennia zal dalen. Het sterftcijfer en de immigratie kunnen wel blijven stijgen. De afname van de sterfte en de toename van de levensverwachting was een universele trend, maar vanaf de tweede helft van de jaren zestig liet Rusland een afwijkend beeld zien. Sinds 2006 verbetert het

sterftecijfer elk jaar (behalve in 2010). De toekomst ziet er rooskleurig uit, want de levensverwachting blijft volgens elke prognose toenemen.

Tabel 2 Geboorten, sterfte en natuurlijke groei, 1960-2013 (aantal en ‰)

	Aantal			Per 1000 (‰)			
	Geboorten	Sterfte	Natuurlijke groei	Geboorten	Sterfte	Natuurlijke groei	Baby-sterfte*
1960	2.782.353	886.090	1.896.263	23,2	7,4	15,8	36,6
1965	1.990.520	958.789	1.031.731	15,7	7,6	8,1	26,6
1970	1.903.713	1.131.183	772.530	14,6	8,7	5,9	23,0
1975	2.106.147	1.309.710	796.437	15,7	9,8	5,9	23,7
1980	2.202.779	1.525.755	677.024	15,9	11,0	4,9	22,1
1981	2.236.608	1.524.286	712.322	16,0	10,9	5,1	21,5
1982	2.328.044	1.504.200	823.844	16,6	10,7	5,9	20,4
1983	2.478.322	1.563.995	914.327	17,5	11,1	6,4	20,1
1984	2.409.614	1.650.866	758.748	16,9	11,6	5,3	20,9
1985	2.375.147	1.625.266	749.881	16,6	11,3	5,3	20,7
1986	2.485.915	1.497.975	987.940	17,2	10,4	6,8	19,3
1987	2.499.974	1.531.585	968.389	17,2	10,5	6,7	19,4
1988	2.348.494	1.569.112	779.382	16,0	10,7	5,3	18,9
1989	2.160.559	1.583.743	576.816	14,6	10,7	3,9	17,8
1990	1.988.858	1.655.993	332.865	13,4	11,2	2,2	17,4
1991	1.794.626	1.690.657	103.969	12,1	11,4	0,7	17,8
1992	1.587.644	1.807.441	-219.797	10,7	12,2	-1,5	18,0
1993	1.378.983	2.129.339	-750.356	9,4	14,5	-5,1	19,9
1994	1.408.159	2.301.366	-893.207	9,6	15,7	-6,1	18,6
1995	1.363.806	2.203.811	-840.005	9,3	15,0	-5,7	18,1
1996	1.304.638	2.082.249	-777.611	8,9	14,2	-5,3	17,4
1997	1.259.943	2.015.779	-755.836	8,6	13,7	-5,1	17,2
1998	1.283.292	1.988.744	-705.452	8,8	13,6	-4,8	16,5
1999	1.214.689	2.144.316	-929.627	8,3	14,7	-6,4	16,9
2000	1.266.800	2.225.332	-958.532	8,7	15,3	-6,6	15,3
2001	1.311.604	2.254.856	-943.252	9,0	15,6	-6,6	14,6
2002	1.396.967	2.332.272	-935.305	9,7	16,2	-6,5	13,3
2003	1.477.301	2.365.826	-888.525	10,2	16,4	-6,2	12,4
2004	1.502.477	2.295.402	-792.925	10,4	16,0	-5,6	11,6
2005	1.457.376	2.303.935	-846.559	10,2	16,1	-5,9	11,0
2006	1.479.637	2.166.703	-687.066	10,3	15,1	-4,8	10,2
2007	1.610.122	2.080.445	-470.323	11,3	14,6	-3,3	9,4
2008	1.713.947	2.075.954	-362.007	12,0	14,5	-2,5	8,5
2009	1.761.687	2.010.543	-248.856	12,3	14,1	-1,8	8,1
2010	1.788.948	2.028.516	-239.568	12,5	14,2	-1,7	7,5
2011	1.796.629	1.925.720	-129.091	12,6	13,5	-0,9	7,4
2012	1.902.084	1.906.335	-4.251	13,3	13,3	-0,0	8,6
2013	1.895.822	1.871.809	24.013	13,2	13,0	0,2	8,2

* Zuigelingensterfte tot 1 jaar per 1000 levendgeborenen. De opvallende stijging van de zuigelingensterfte in 2012 heeft te maken met een herberekening volgens de internationale definitie. In 2013 is de dalende trend weer voortgezet.

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Prognose

Het Russische Instituut voor Demografie, verbonden aan de Economische Hogeschool van Moskou, heeft in opdracht van het Ministerie van Economische Ontwikkeling een demografische prognose tot eind 2030 gemaakt. In juni 2014 plaatsten de demografen Jevgeni Andrejev en Anatoli Visjnevski een verslag van dit onderzoek uit 2013 op de website van het Instituut voor Demografie, demoscope.ru.

Voor de toekomstige bevolkingsgrootte zijn drie ontwikkelingen van belang: het geboortecijfer en dan vooral het aantal kinderen per vrouw, het sterftecijfer en de daarop gebaseerde levensverwachting en het migratiesaldo (immigratie minus emigratie). Aangezien deze ontwikkelingen niet synchroon hoeven te lopen, zijn er tientallen scenario's mogelijk (zie tabel drie).

Tabel 3 Drie groepen prognoses voor de omvang van de bevolking eind 2030

Groei vanaf 145 mln			Stabiele bevolking, 140-145 mln			Minder dan 140 mln		
	Omvang	Scenario*		Omvang	Scenario*		Omvang	Scenario*
1	153,0	HHH	10	144,8	GHL	20	139,8	LGG
2	150,5	HHG	11	144,0	HLH	21	139,2	HLL
3	149,7	GHH	12	144,0	LHG	22	138,4	GLG
4	148,7	HGH	13	143,8	HGL	23	137,5	LLH
5	148,0	HHL	14	143,0	GGG	24	137,5	LGL
6	147,3	GHG	15	142,2	LGH	25	136,0	GLL
7	146,4	LHH	16	141,7	LHL	26	135,2	LLG
8	146,3	HGG	17	141,6	HLG	27	132,8	LLL
9	145,4	GGH	18	140,8	GLH			
			19	140,6	GGL			

*Het eerste cijfer van het scenario staat voor het aantal kinderen per vrouw, het tweede voor levensverwachting (sterftecijfer) en het derde voor het migratiesaldo. Er zijn drie opties: laag (L), gemiddeld (G) en hoog (H).

Opm. De oorspronkelijke tabel had 36 prognosevarianten in plaats van 27 omdat er ook een 'nul-optie' aanwezig was, waarin er geen immigratie was. In de huidige tabel is deze optie verwijderd omdat het zeer onrealistisch is als er geen immigratie wordt aangenomen.

Bron: demoscope.ru

Hoe de tabel te lezen? Als de bevolkingsomvang eind 2030 bijvoorbeeld 144,0 miljoen gaat bedragen (scenario 12), dan is daar een laag aantal kinderen per vrouw voor nodig, alsmede een hoge levensverwachting en een gemiddeld migratiesaldo. In het beste geval, als de ontwikkelingen in vruchtbaarheid, levensverwachting en migratie gunstig verlopen, stijgt de bevolking naar 153,0 miljoen Russen eind 2030. In het slechtste geval, als ze alle drie ongunstig verlopen, daalt de bevolking naar 132,8 miljoen.

Uit tabel 3 valt voorts op te maken dat een hoge levensverwachting de belangrijkste bijdrage levert aan de bevolkingsgrootte. De beste tien scenario's zijn desnoods te bereiken met een laag migratiesaldo (scenario 5) of een laag geboortecijfer (scenario 7). Met een lage levensverwachting lukt het niet. Vergelijk ook scenario 11 en 12. De lage levensverwachting van scenario 11 moet gecompenseerd worden met een hoge vruchtbaarheid én een hoog migratiesaldo.

Geboortecijfer

Er zijn in Rusland twee groepen demografen. Volgens de eerste groep, die de boventoon voerde, zal de bevolking krimpen omdat de kleine groep vrouwen die in de jaren negentig werden geboren, in toenemende mate voor het nageslacht moet zorgen. Die kleinere groep vrouwen zal dus minder kinderen voortbrengen. Lange tijd leek er geen speld tussen deze redenering te krijgen. Maar de negatieve prognoses van deze demografen kwamen niet uit.

De tweede groep demografen heeft voorlopig gelijk. Zij erkennen natuurlijk dat de groep vrouwen van de jaren negentig klein is. Maar ze bestrijden dat dit onvermijdelijk moet leiden tot een veel lager geboortecijfer aangezien dit deels gecompenseerd wordt door het steeds hogere kindertal per vrouw, hetgeen in tabel 4 zichtbaar is. Bovendien krijgen vrouwen op steeds latere leeftijd kinderen: ook oudere en grotere groepen vrouwen, die nog in de Sovjet-Unie zijn geboren, dragen bij aan de kinderschare.

Tabel 4 Aantal kinderen per vrouw

	Totaal	Stadsbevolking	Plattelandsbevolking
1960-1961	2,540	2,040	3,320
1970-1971	2,007	1,773	2,588
1980-1981	1,895	1,700	2,562
1990	1,892	1,698	2,600
1995	1,337	1,193	1,813
2000	1,195	1,089	1,554
2001	1,223	1,124	1,564
2002	1,286	1,189	1,633
2003	1,319	1,223	1,666
2004	1,344	1,253	1,654
2005	1,294	1,207	1,576
2006	1,305	1,210	1,601
2007	1,416	1,294	1,798
2008	1,502	1,372	1,912
2009	1,542	1,415	1,941
2010	1,567	1,439	1,983
2011	1,582	1,442	2,056
2012	1,691	1,541	2,215
2013*	1,707	1,551	2,264

*Voorlopige cijfers.

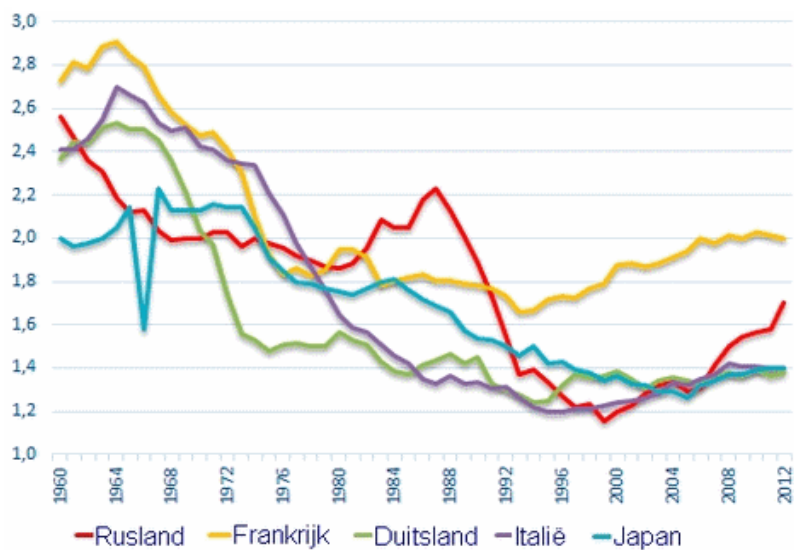
Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Maar de invloed van die oudere en grotere groep vrouwen wordt steeds geringer. In 2019 zullen er slechts 12,9 miljoen Russinnen zijn tussen 20 en 35 jaar, terwijl er in 2013 17,2 miljoen waren. Een afname van 25 procent. Om dit te compenseren zou die groep, in gelijkblijvende overige omstandigheden, bijna 2,3 kind moeten krijgen. Een derde meer dan in 2013.

Het is dus van belang het aantal kinderen dat een vrouw krijgt in haar leven te vergroten, teneinde het geboortecijfer enigszins op peil te houden. De Russische overheid wil dit sinds 2007 bereiken met omvangrijke financiële prikkels voor kinderrijke gezinnen. Ook op andere gebieden worden stimulerende maatregelen genomen om een kindvriendelijk klimaat te scheppen.

Het aantal kinderen per vrouw in Rusland is hoger dan in het gros van de ontwikkelde landen. Figuur 1 vergelijkt het aantal kinderen per vrouw in Frankrijk, Duitsland, Italië en Japan. Alleen een Française krijgt meer kinderen dan een Russin. Duitse, Italiaanse en Japanse vrouwen liggen tegenwoordig ver onder het Russische niveau.

Figuur 1 Aantal kinderen per vrouw in verschillende landen, 1960-2012

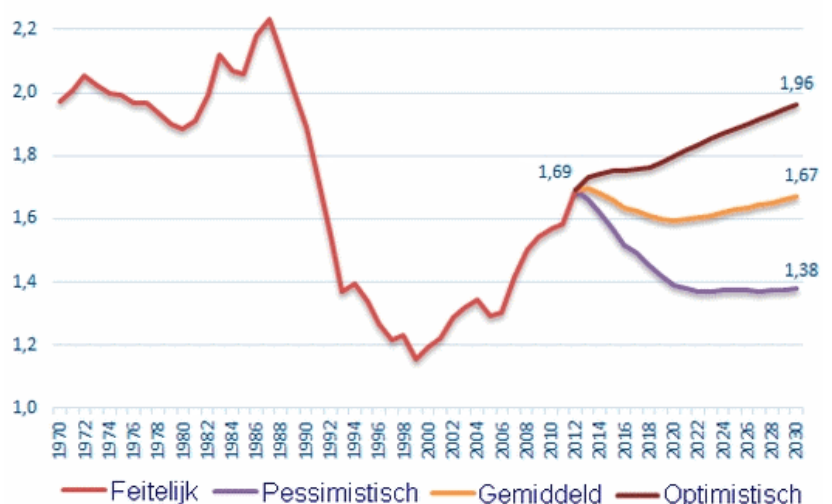
Bron: demoscope.ru

In 2013 kregen vrouwen ruim 1,7 kind. Dit lijkt niet veel, maar is veel hoger dan vroeger, zoals blijkt uit tabel 4. Maar de groei van het aantal kinderen per vrouw is er volgens de prognose zo'n beetje uit, althans de komende jaren.

Figuur 2 meldt alleen in de optimistische prognosevariant een voortgaande groei van het aantal kinderen per vrouw met 0,25 kind in

2030. Maar pas vanaf 2018 zal een duidelijke groei zichtbaar zijn tot bijna twee kinderen per vrouw. Dit is nog steeds lager dan het vervangingsniveau, maar als men de lijn doortrekt zit er misschien ná 2030 nog wel meer groei in. De gemiddelde en de pessimistische variant tonen de komende jaren een scherpe daling van het kindertal per vrouw, waarna dit in het derde decennium weer toeneemt of stabiliseert.

Figuur 2 Feitelijke en verwachte aantal kinderen per vrouw, 1970-2030

Bron: demoscope.ru

Levensverwachting

De levensverwachting bij de geboorte geeft het aantal jaren aan dat een levendgeborene voor de boeg heeft. Daarbij kijkt men naar de hoogte van de sterfteleeftijd. In Rusland daalt dit sterftecijfer snel sinds 2006 en stijgt de levensverwachting dus hard. Bij vrouwen werd in 2009 en bij mannen in 2013 het

historisch maximum van 1986-1987 overtroffen. Met name voor mannen is de verbetering spectaculair. In de eerste helft van het eerste decennium van de 21ste eeuw was de mannelijke levensverwachting lager dan 59 jaar. In 2013 is het al ruim 65 jaar. Uiteraard is 65 jaar nog steeds weinig, maar een groei van zes jaar in een periode van acht jaar is heel veel.

Tabel 5 Levensverwachting bij de geboorte (jaren)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
1896-1897 (De 50 gouvernementen van Europees Rusland)	30,5	29,4	31,7
1926-1927 (Het Europese deel van de RSFSR)	42,9	40,2	45,6
1958-1959	67,9	63,0	71,5
1961-1962	68,8	63,8	72,4
1970-1971	68,9	63,2	73,6
1980-1981	67,6	61,5	73,1
1985-1986	69,3	63,8	74,0
1986-1987	70,1	64,9	74,6
1988	69,9	64,8	74,4
1989	69,6	64,2	74,5
1990	69,2	63,7	74,3
1991	68,9	63,4	74,2
1992	67,8	61,9	73,6
1993	65,0	58,8	71,8
1994	63,9	57,4	71,1
1995	64,5	58,1	71,6
1996	65,8	59,6	72,4
1997	66,7	60,9	72,8
1998	67,1	61,2	73,1
1999	65,9	59,9	72,4
2000	65,3	59,0	72,3
2001	65,2	58,9	72,2
2002	65,0	58,7	71,9
2003	64,8	58,5	71,9
2004	65,3	58,9	72,4
2005	65,4	58,9	72,5
2006	66,7	60,4	73,3
2007	67,6	61,5	74,0
2008	68,0	61,9	74,3
2009	68,8	62,9	74,8
2010	68,9	63,1	74,9
2011	69,8	64,0	75,6
2012	70,2	64,6	75,9
2013*	70,8	65,1	76,3

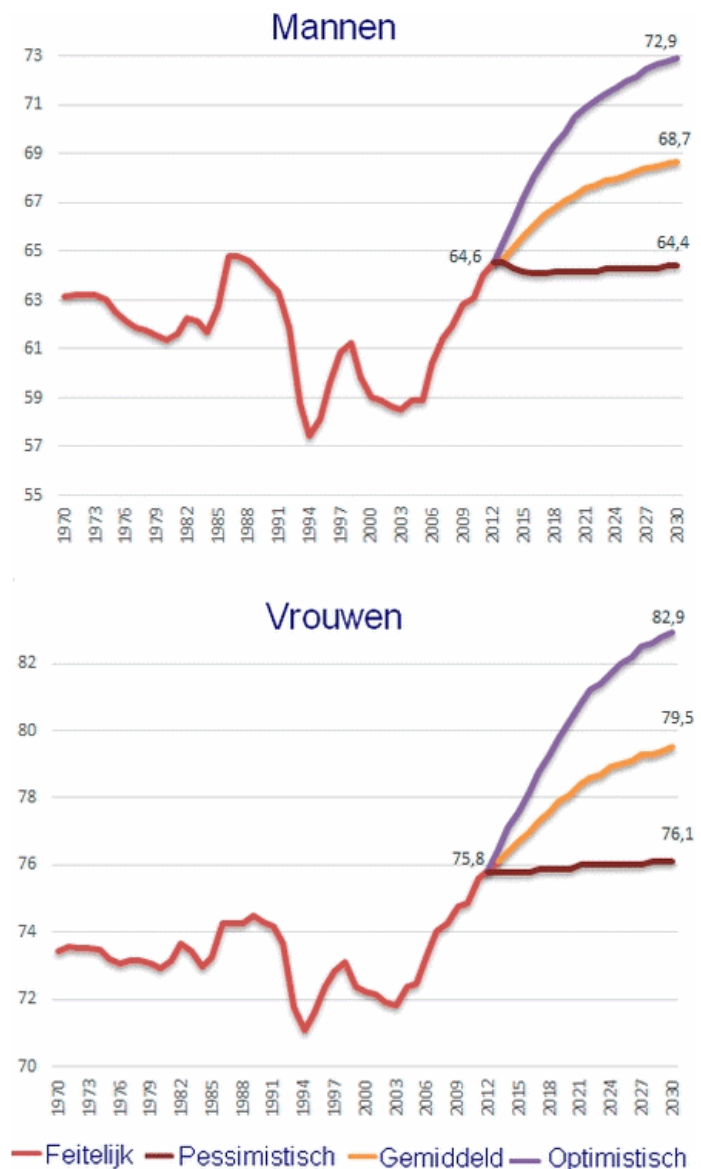
*Voorlopige cijfers.

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Figuur 3 Feitelijke en verwachte levensverwachting in jaren voor mannen en vrouwen, 1970-2030

Volgens de pessimistische (lage) prognosevariant zal de mannelijke levensverwachting niet verder stijgen, maar ook vrijwel niet dalen. Figuur 3 laat zien dat in de andere twee prognosevarianten en de drie voor vrouwen de toename de komende decennia zal voortgaan. De stijging in de optimistische variant voor mannen is net zo snel als die van de jaren 2006-2012 en komt dan uit op 73 jaar in 2030. Vooral in het huidige decennium (tot 2021) zal de toename in de hoge én gemiddelde prognosevariant hoog zijn. Dit geldt ook voor vrouwen.

In de optimistische variant zal de levensverwachting van een Russin in 2030 vrijwel op het Nederlandse niveau van 2012 uitkomen van 82,8 jaar. De mannelijke levensverwachting blijft in 2030 nog zes jaar onder het Nederlandse niveau van 79,1 jaar (2012).

Bron: demoscope.ru

Migratiesaldo

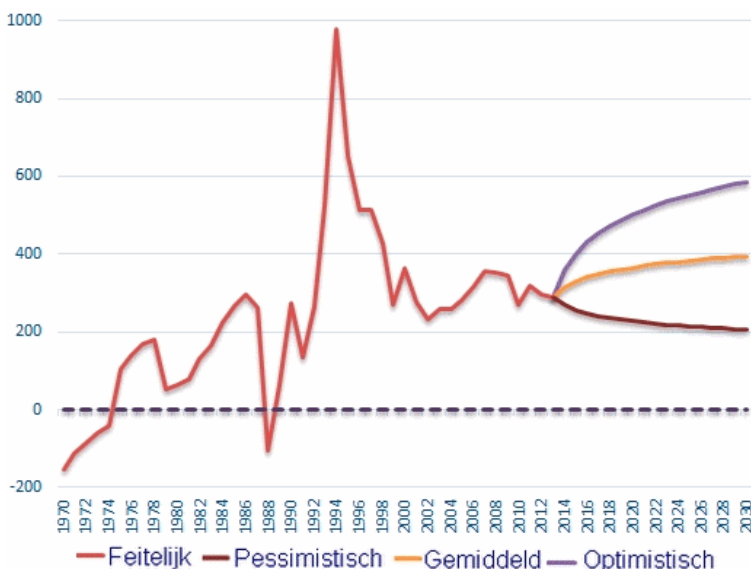
Tussen 1993 en 2005 was de gemiddelde natuurlijke bevolgingskrimp 850.000 per jaar. Het migratiesaldo heeft de krimp in die periode voor de helft gecompenseerd. De bevolkingsgroei in de periode 2009-2012 was geheel te danken aan immigratie. Tussen 1992 en 2013 kwamen netto 8,4 miljoen mensen naar Rusland, een gemiddeld migratiesaldo van 380.000 immigranten per jaar. Dit proces kan nog een tijdje doorgaan, want ook volgens verschillende pessimistische prognosevarianten zal het migratiesaldo de komende decennia zo'n 200.000 nieuwkomers bedragen. In de hier besproken prognose is dit ook het geval, zoals figuur 4 laat zien.

De verwachting is dat het migratiesaldo in de optimistische en gemiddeld variant toeneemt ten opzichte van het eerste decennium van de 21ste eeuw. In de pessimistische (lage) variant komen er netto iets minder immigranten het land binnen. In 2030 zal het migratiesaldo liggen tussen de 200 en 600 duizend nieuwkomers.

De hoge variant lijkt rijkelijk optimistisch, want zo'n hoog migratiesaldo was alleen zichtbaar in de zes jaar tussen 1993 en 1998. Daarna nooit meer. De gemiddelde variant, waarin het saldo oploopt van 300 naar 400 duizend, zou al heel wat zijn.

Figuur 4 Feitelijk en verwachte migratiesaldo (x1000), 1970-2030

Bron: demoscope.ru

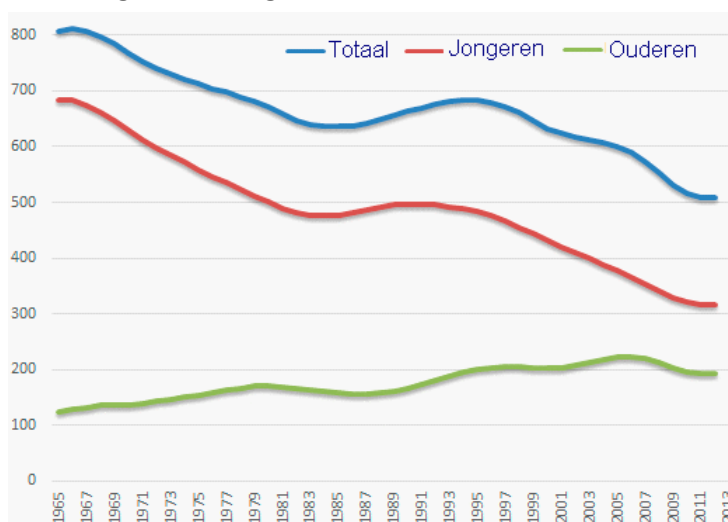
Demografische druk

De steeds betere demografische cijfers hebben ook nadelen. Ze brengen namelijk de overheidsfinanciën in de problemen. Nu het geboortecijfer hoger wordt en Russische mannen en vrouwen in rap tempo ouder worden, groeit het aantal afhankelijke jongeren en ouderen. De uitgaven voor bijvoorbeeld onderwijs, pensioen en zorg zullen toenemen en moeten worden opgebracht door een kleiner aantal werkenden. Deze demografische druk zal de komende jaren in elke prognosevariant sterk stijgen. De toename van de demografische druk kan alleen beperkt worden als er veel immigratie is. Verder is het wachten tot de grotere groep jongeren die in de afgelopen jaren werd geboren, aan het werk gaat.

Paradoxaal genoeg helpt een laag geboortecijfer en/of een hoog sterftcijfer ook. De alom geaccepteerde redenering dat betere demografische cijfers (meer geboorten, minder sterfte) noodzakelijk zijn voor het in stand houden van Ruslands sociale stelsel, klopt juist niet. Met name het steeds lagere sterftcijfer zal steeds kostbaarder zijn, zoals overal elders ter wereld ook het geval is.

Het spiegelbeeld van deze ongunstige toekomstige ontwikkeling was de afgelopen twee decennia te zien. Door het lage geboortecijfer en de hoge sterfte in deze periode, gecombineerd met een grote groep werkenden, was de demografische druk vrij laag. Deze gunstige situatie, die te zien is in figuur 5 (en in de bijlage) komt nooit meer terug: de

Figuur 5 Daling aandeel inactieven, 1965-2012

Bron: demoscope.ru

omvang van de actieve bevolking (20-64 jaar) en hun aandeel in de totale bevolking gaat de komende jaren sterk dalen.

Volgens alle scenario's komt de bevolking in de arbeidsleeftijd ruim beneden de 85 miljoen, dat wil zeggen beneden het niveau van 1982. Het aantal jongeren daalde in de periode 1965-2010 met 17,5 miljoen. Hun aandeel in de bevolking is gehalveerd van 38 naar 21 procent, maar gaat weer stijgen. In dezelfde periode was er een bijna onafgebroken groei van het aantal en aandeel ouderen van 65 jaar en ouder. Die groei zal doorgaan.

Overigens is de Russische pensioengerechtigde leeftijd nog steeds 55 jaar voor vrouwen en 60 jaar voor mannen. Veel Russen gaan zelfs nog eerder met pensioen. Hier is de leeftijd van de beroepsbevolking gesteld op 20-64 jaar ten behoeve van internationale vergelijkingen. De lagere Russische pensioengerechtigde leeftijd betekent wel dat het financieringsprobleem van het aantal inactieven nog groter zal worden dan het nu lijkt, hoewel veel pensioengerechtigden blijven doorwerken na hun pensionering.

Toekomst

De Russische bloei uit de titel van dit stuk is alleen bloei in vergelijking met de demografische woestenij van de eerste vijftien jaar van Ruslands onafhankelijkheid en in vergelijking met de desastreuze nationale en internationale demografische prognoses van het eerste decennium van de 21ste eeuw. Het is dus een relatieve bloei. De Slavische bevolking doet het bovendien minder goed, al is ook bij haar sprake van grote verbetering. Dit kan ook niet anders want vier op de vijf Russen zijn Slaven.

Het lijkt het erop dat de demografische situatie nog een tijdje blijft verbeteren. Alle prognoses van de afgelopen jaren, inclusief hun optimistische varianten, zijn veel te negatief gebleken. Volgens de besproken prognose komt de bevolking in het slechtste geval uit op 133 miljoen. Dit was in het verleden altijd lager. En de kans is klein dat het slechtste geval realiteit wordt.

In het beste geval, als de ontwikkeling van de vruchtbaarheid, sterfte én migratiesaldo volgens de hoge variant verloopt, groeit de bevolking eind 2030 naar 153 miljoen Russen. Is dit beste scenario realistischer dan het slechtste? In zekere zin wel. Gebaseerd op het verleden zou de hoge variant qua vruchtbaarheid best kunnen uitkomen of zelfs worden overtroffen. Aan de andere kant lijkt de kans klein dat de hoge variant van het migratiesaldo werkelijkheid wordt. Tussen laag en gemiddeld lijkt reëler. De ontwikkeling van de sterfteleeftijd zit hier tussenin en kan best tussen de gemiddelde en hoge variant uitkomen.

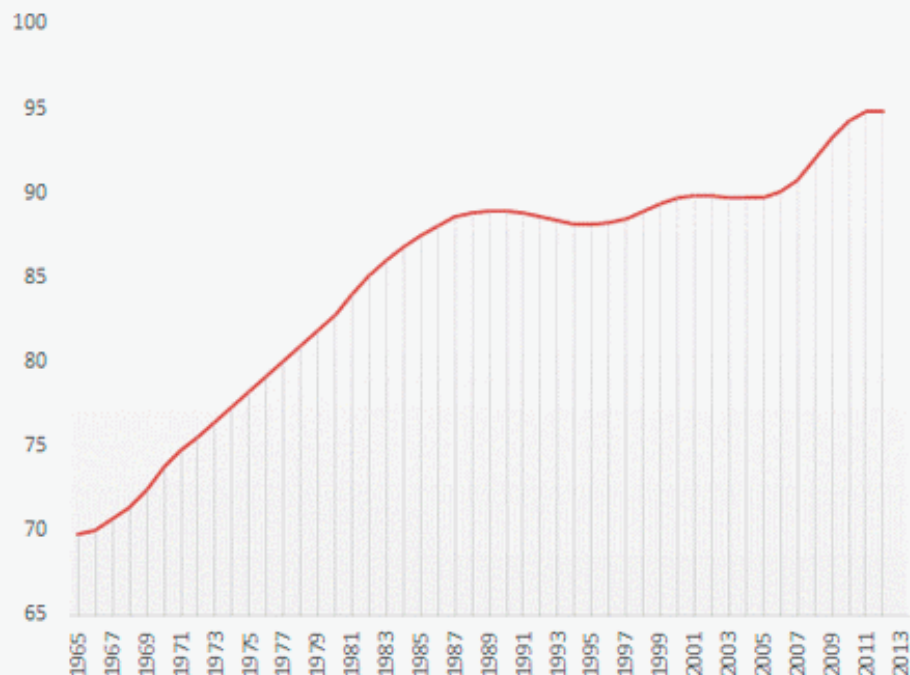
De toekomstige levensverwachting is het minst moeilijk in te schatten. Ontwikkelingen qua vruchtbaarheid en het migratiesaldo zijn nog moeilijker te voorzien. Hoe kun je nagaan hoeveel immigranten er over vijftien jaar zullen zijn? Of hoeveel kinderen vrouwen dan willen? Er zijn wat dit betreft twee handvatten: ontwikkelingen uit het verleden (trends) en effecten van voortgaande overheidsmaatregelen. Die handvatten maken een gunstige verwachting en dus bevolkingsgroei in Rusland de komende decennia waarschijnlijk.

[Terug naar 'Achtergrond'](#)

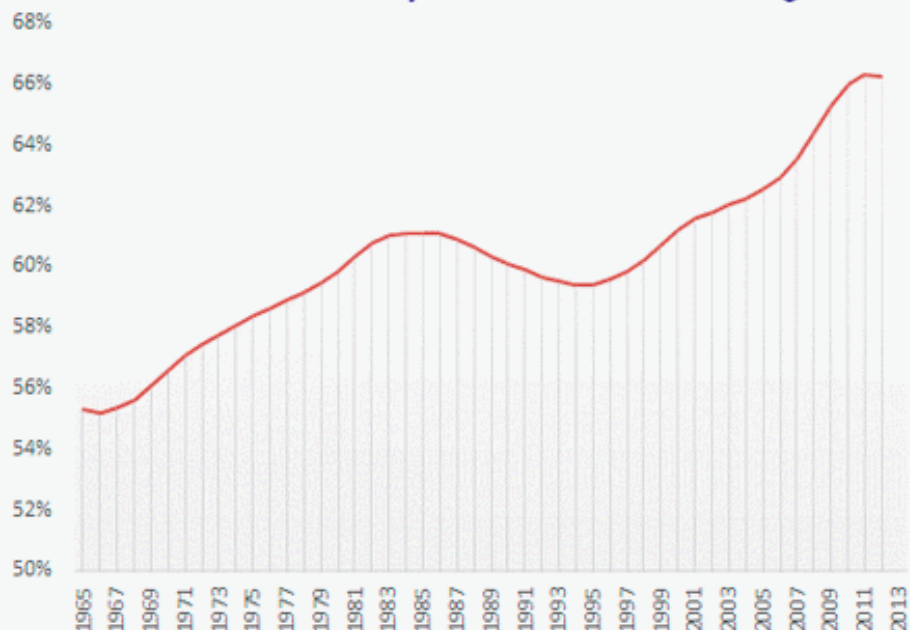
Bijlage

De onderstaande drie figuren geven de verandering in de periode 1965-2012 van het aantal en aandeel in de totale bevolking van ouderen (65+), jongeren (>20) en actieven (20-64). Heel precies is dit niet want een deel van de jongeren en ouderen werkt. Een deel van de actieven werkt nog niet omdat ze bijvoorbeeld nog studeren. Het actieve deel van de bevolking is niet gelijk aan de beroepsbevolking, want alleen de actieven die willen en kunnen werken horen hierbij.

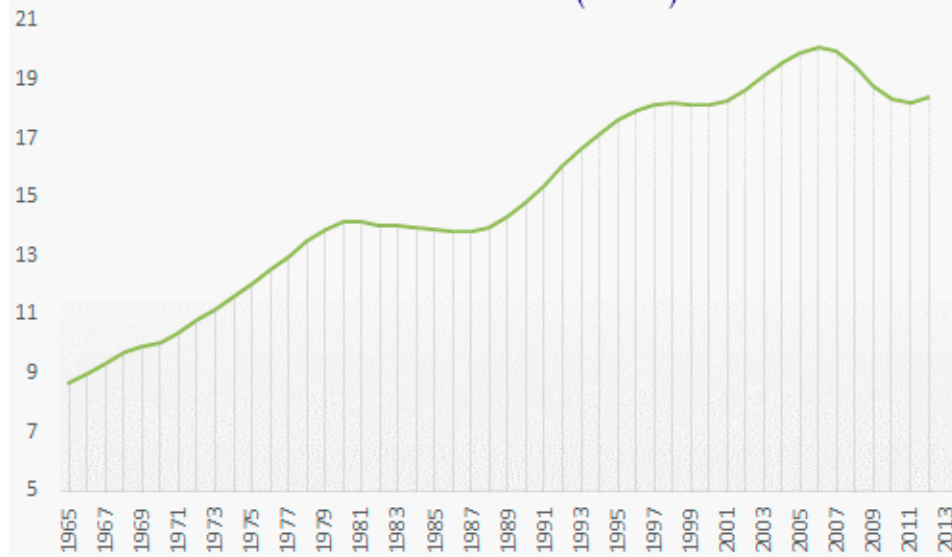
Aantal Russen in de arbeidsleeftijd, 20-64 jaar (mln.)

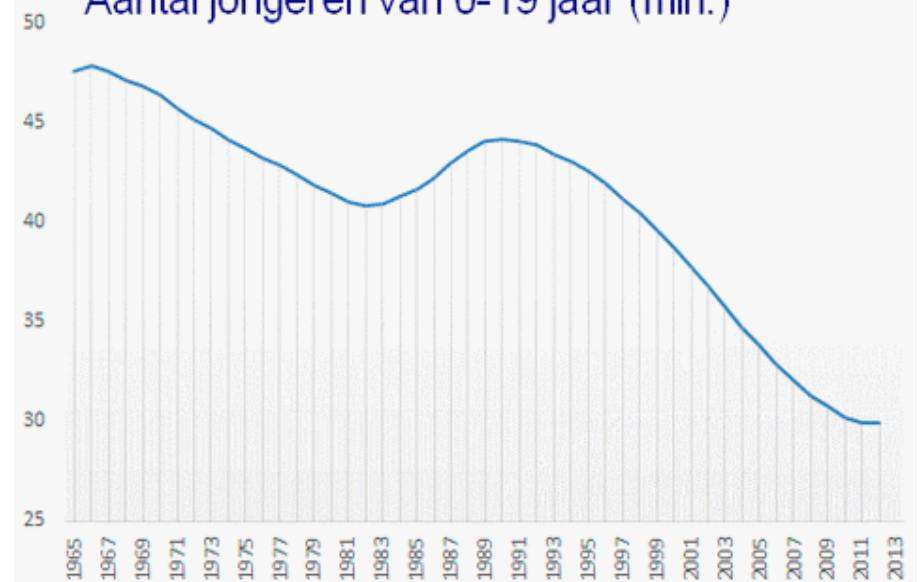
Aandeel arbeidsleeftijd in de hele bevolking

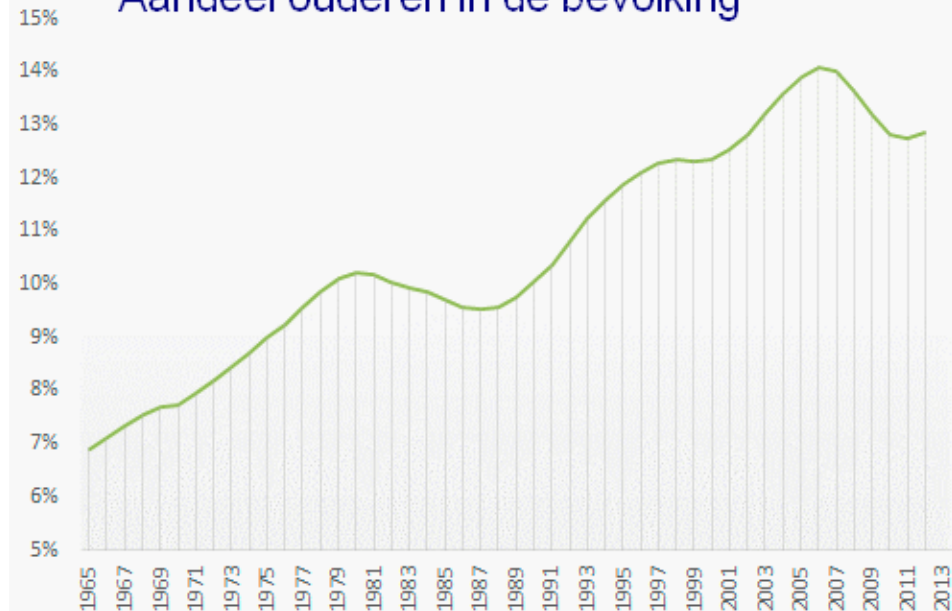
Aantal ouderen van 65+ (mln.)

Aantal jongeren van 0-19 jaar (mln.)

Aandeel ouderen in de bevolking

Aandeel jongeren van 0-19 jaar

